

Popularne klasyki: Powieść brytyjska osiemnastego wieku i kształtowanie kanonu Streszczenie popularnonaukowe

„Kto to jest klasyk?” T. S. Eliot, w słynnej przemowie skierowanej do The Virgil Society w 1944 roku, na nowo zadaje pytanie o to, dlaczego pewne teksty literackie traktujemy jako „ważniejsze” niż inne, czy to po względem gatunku, okresu powstania, wpływu, czy autorstwa. Projekt „Popularne klasyki” proponuje rewizję potocznego rozumienia ‘literatury klasycznej’ poprzez osadzenie brytyjskiej prozy fabularnej osiemnastego wieku – zwyczajowo nazywanej powieścią – w centrum mechanizmów kształtowania kanonu literatury narodowej oraz refleksji nad związkami „starego” z „nowym”, wzorców przeszłości z formami przyszłymi, zakorzenienia w źródłach z potrzebą oryginalności.

Powieść, niosąca bogactwo nowych form gatunkowych, była kluczowa dla kształtowania się tożsamości literatury narodowej w Wielkiej Brytanii osiemnastego wieku, a także dla kreowania wzorców postrzegania nowożytności w relacji do przeszłości – w tym „klasycznych” klasyków. Skupienie uwagi na tradycji powieściowej tego okresu pozwala na wyodrębnienie autorów ważnych i pomniejszych oraz skłania do zadania pytań o to, w jaki sposób nadano im taki status, oraz o to, jakie strategie wydawnicze sprawiły i sprawiają, że czytelnicy uważają niektórych autorów za „klasyków”, podczas gdy inni popadają w niepamięć. Związek pomiędzy kategoriami „klasycznego” i „popularnego” sugeruje hierarchiczność, pozycjonującą pewne teksty jako zasługujące na poważną ocenę i uwagę krytyki, a inne jako przyjemne, lekkie i przemijające. Celem tego projektu jest natomiast wykazanie, że pozornie odmienne kanony – „akademickie” i „popularne” – nierzadko się przenikają, zwłaszcza, gdy oparte są na tradycji tak inherentnie zróżnicowanej formalnie jak powieść. W Wielkiej Brytanii osiemnastego wieku powieści stawały się klasykami poprzez szeroką gamę mechanizmów krytycznoliterackich i czytelnicznych i odegrały znaczącą rolę w kształtowaniu narodowej biblioteki literatury brytyjskiej.

Antologie fragmentów powieści, dzieła zebrane wybranych twórców, a także serie wydawnicze wznawiające najważniejsze w oczach wydawców i redaktorów powieści kształtowały kanon autorów i tekstów uznanych za ważne, jednocześnie uwypuklając kluczową kwestię wyłączenia innych dzieł i twórców z tego nowopowstałego kanonu. Wyłączeniu podlegały ponadto publikacje ukazujące się w ramach mniej szanowanych, typowo niekanonicznych kontekstów wydawniczych: w gazetach, magazynach i innych formach efemerycznych, które jednocześnie – paradoksalnie – wspierały mechanizmy kształtowania tego ekskluzywnego kanonu poprzez wznawianie znanych dzieł w odcinkach. Ukazujące się w formie serialowej oryginalne utwory fabularne, często pomijane w historiach powieści, to z kolei dowód na to, że powieść w formie książkowej nie wyczerpywała definicji rozwijającego się gatunku. Status powieści powiązany był również z „opakowaniem”, w jakim trafiała do czytelnika: wstępy, przypisy oraz ilustracje nierzadko decydowały o krytycznym i popularnym odbiorze dzieła i tym samym o jego ewentualnym miejscu w formułującym się panteonie narodowej literatury.

Projekt „Popularne klasyki” obejmuje okres od 1740 do 1810 roku, uwzględniając kluczowe momenty w historii formowania się gatunku nowożytnej powieści brytyjskiej: od lat 1740s, które przyniosły nowatorskie dzieła Samuela Richardsons, Henry’ego Fieldinga oraz Tobiasa Smolletta, do okresu regencji, zdominowanej przez twórczość Waltera Scotta i Jane Austen. Zadając fundamentalne pytania dotyczące kształtowania się brytyjskiego kanonu powieściowego tego okresu i dokonując jego rewizji poprzez skupienie uwagi na twórcach i dziełach, które pomimo swej popularności popadły w zapomnienie, prace realizowane w ramach tego projektu zrewidują naszą wiedzę o powieści okresu oświecenia oraz będą stanowić podstawę dla przyszłych badań w tym zakresie.